

Mr Mladen Garašić :

METODE SAMOSPAŠAVANJA U SPELEOLOGIJI

Samospašavanje je dio spašavanja koje nastaje kao rezultat sanci-
cije neke nesreće u speleološkom objektu. To je prve faze spašavanja,
a neki puta može biti izvedena i do kraja, te ne mora biti i izvedena
posebna skcija spašavanja. Rezultat svakog samospašavanja trebao bi
biti dolazak speleologa na površinu ili na sigurno mjesto u objektu.

Samospašavanje možemo promatrati u širem i užem smislu riječi.
U širem smislu samospašavanje vrši ekipe ili dio ekipe koje se već
nalaži u speleološkom objektu. Pri tome takva ekipe može spašavati
pojedince ili čitavu ekipu tj. sebe samu od npr. naglog doleska vode.
Samo spašavanje u širem smislu riječi provodi se u onim slučajevima
ako je ekipa sposobna za takve skcije, te ako bi čekanje doleska
posebne ekipe speleospašavanja bilo dugotrajno, suviše riskantno i
opasno. Samospašavanje u užem smislu riječi jest ono koje pojedinac
speleolog koji je doživio nesreću, vrši sam sa sebi.

U ovom prikazu biti će govora samo o samospašavanju u užem smislu
riječi, jer se samospašavanje u širem smislu riječi tehnički gledano
može poistovjetiti i s posebno organiziranim speleološkim spašavanjem
koje je obrađeno u poglavlju "Prva pomoć i spašavanje iz speleoloških
objekata".

Samospašavanje ovisi o nekoliko faktora koji su vrlo važni, a
možemo ih podijeliti u vanjske i unutrašnje. Vanjski faktori su pove-
zani s karakterom i morfologijom speleološkog ~~karakter~~ objekta, a
unutrašnji faktori su povezani s ozljedama i karakterom nesreće, te
osobinama ličnosti unesrećenog. O vanjskim i unutrašnjim faktorima o-
visi i način odvijanja samospašavanja /od prve pomoći do transporta/.

Metode samospašavanje možemo podijeliti na :

- a/ koje se primjenjuju u horizontalnim objektima ili kanalima,
- b/ koje se primjenjuju u vertikalnim objektima ili kanalima,

- c/ koje se primjenjuju u objektima s vodom /horizontalni i vertikal./
- d/ metode koje se primjenjuju prilikom gubljenja orijentacije.

Za pretpostaviti je da se nesreća dogodila u ekipi dobro opremljenih uvježbanih i iskusnih speleologa koji subjektivne opasnosti uspjevaju svesti na minimum. Ostale slučajeve kada su subjektivni faktori nesreće dominantni, ovdje ne bismo spominjali.

Princip samospašavanja u svim svojim metodama počinje i nastavlja se određenim redom koji bi shematski trebao izgledati ovako :

1. Odmah nakon nesreće koja se dogodila treba slijediti **TRENUTAK SMIRENOSTI I RAZMIŠLJANJA**. Tek tada treba zaključiti što se u stvari dogodilo i donositi odluke.
2. Odrediti objektivno **SVOJU SITUACIJU** /npr. da li si povređen ? Kako ? Da li se može kretati ? Da li u blizini ima još koji speleolog koji može pomoći ? Da li treba nekom pomoći ? Da li prijeti daljnje neke opasnost ? itd./ . O svemu ovome treba voditi brigu objektivno, smireno i ne prebrzo. Klonuti se paničnog straha, vjerovati u svoju sposobnost i znanje.
3. Pokušati **STUPITI U VEZU** s ostalim speleolozima.
4. Ako je to nemoguće prvo dati **PRVU POMOĆ** svojoj ozlijeđi /ako postoji, a tek onda se spremati za kretanje, pomicanje, odnosno transport.
5. Ako speleolog nije sposoban za transportiranje i kretanje obavezno treba u što kraćem vremenskom periodu potražiti i pronaći što **SIGURNIJE** mjesto za **ZAKLON**, pokušati se utopli i približiti transportnu vreću s hranom i pićem što bliže. U takvom slučaju ne treba očajavati, već vjerovati u sposobnost i znanje drugih speleologa koji će doći u spašavanje. U svakom slučaju u tako teškim situacijama, samospašavanje tj. psihička priprema za doček pravih spasavaca je najvažnije i o njemu u većini slučajeva ovisi ishod daljnjih događaja.
6. Ako je speleolog sposoban za transport, tj. ako se sam može kretati

na bilo koji način, prvo treba dobro promisliti s kakvim će se teškoćama i koliko dugo susretati u objektu, jer će sve ređiti sam i bez pomoći drugih. Prvo mora popraviti sve eventualne greške na rasvjeti /naročito u objektima s vodom/ ili eventualno nekom dijelu speleološke opreme, a tek onda KRENUTI prema najbližim speleolozima u objektu, ili ako je to nemoguće /npr. pucanje užeta, zarušavanje, negli nadolazak vode itd./ prema izlazu po spasavaoce.

U horizontalnim objektima kad drugi speleolozi ne mogu baš uvijek priskočiti u pomoć najvjerojatnije su nesreće vezane uz uske kanale ili zarušavanje, odronjavanje itd. U svakom slučaju speleolog se sam mora pokušati osloboditi prepreke ili zarušenog materijala bilo kopanjem, odmicanjem isl. nekim priručnim alatom bilo rukama. Ako se prijetiti da bi razmicanje kamenih blokova moglo prouzročiti još veća i opasnija kretanja, treba odustati od toga. Bolje je čekati spasavaoce, nego potpuno nastredati. Pored toga važno je biti stppljiv. Samo leganim pokretima moguće se osloboditi iz uskih mjesta tzv. Ključanica gdje se može zapeti. Postoji nepisano pravilo da se čovjek može /ako je normalne konstitucije i veličine/ uvijek provući kroz neki prolaz ili otvor ako mu kroz isti prođe i glava. Stoga treba biti uporan i smiren. Pored toga mogućnost prolaza kroz uske dijelove će se povećati, ako se skine suvišna odjeća /pa makar i do gole kože, ali onda treba odjeću transportirati u vreći iza sebe i kasnije se utopeliti/ ili ako se čeka dovoljno vremena da se izgube suvišni kilogrami /to može biti vrlo brzo 8 - 10 sati je dovoljno da čovjek izgubi mnogo tekućine, a time i tjelesne težine/. U uskim i niskim kanalima najveća poteškoća /osim ,naravno, prignjećenja nekog dijela tijela i nemogućnosti daljnjeg kretanja/ jest panika koja može zauzeti takve razmjere da na kraju izazove i smrt.

Za objekte u kojima se nalazi voda koja je i uzrok eventualne

nesreće, samospaševanje se mora izvršiti što je moguće brže. Ako se može kretati, obavezno potražiti pojas za spaševanje ili ronilačko odijelo, neki gumeni čamac i slično. Ako toga nema, pokušati skinuti suvišnu speleološku opremu sa sebe i nositi je u transportnoj vreći, sli tako da se vreća može ispustiti ako je potrebno, a kasnije dovući užetom do željenog mjesta. Jezera ili podzemne tokove prelaziti sa strane uz prihvaćanje za okolne stijene, a izbjegavati plivanje. Novostvorene sifone ne bi trebalo preronjavati bez ronilačke opreme, bez obzira na njihovu dužinu i dubinu. Izuzetno i jedino se rone ako je to posljednja mogućnost / uz prećenje orijentacijske uzice/. Ipak prije te odluke treba dobro pregledati da li ima šanse da se sklanjanjem u više dijelove objekta osigura od nedolazeće podzemne vode. Mnoge nesreće su se upravo dogodile na takvim mjestima /iza ili ispred sifona/, jer su ljudi pod svaku cijenu željeli izaći iz objekta, a to je bilo mnogo opasnije nego potražiti spas u unutrašnjosti objekta.

Samospaševanje u vertikalnim objektima povezano je s različitim tehnikama spuštanja i podizanja. Najvjerojatnija nezgoda koja se može dogoditi jest da je jedan od penjačkih medije onеспособljen za upotrebu. Tada treba odlučiti da li je bolje spustiti se ili popeti /ovisi o karakteru objekta/ do sigurnijeg mjesta. U svakom slučaju, ako u takvoj situaciji speleolog nije ozlijeđen, treba poduzeti sve mjere opreza da se nastavak penjenja ili spuštanja izvede do kraja sigurno /npr. prilikom pucanja ljestvica, speleolog ostaje na užetu visiti, te se pravilnom upotrebom tehnike treba spustiti /spseil, spuštalice.../ ili podignuti /uzlovi, penjalice.../.

Ako je speleolog ozlijeđen, a treba nastaviti penjanje ili spuštanje po užetima, potrebno je ocijeniti da li je za to sposoban /ovisi da li je ozlijedio glavu, ruke, noge ili ostale dijelove tijela/. Ozlijede glave su vrlo opasne i ne može se dati shema da li je moguće izvesti

semospašavanje s takvim povredama. Ovisi o osobnoj ocjeni sposobnosti u datom trenutku. U takvim slučajevima najbolje se uvijek spustiti /jer je spuštanje manje naporan/ i smjestiti se u zaklon te čekati druge speleologe, odnosno spasevaoca. Ako je ozlijeđena ruka, onda će se za penjanje bolje upotrebljavati Gibbsova tehnika, a ako je ozlijeđena noga lakše se penjati Dad /Jummar, Bloquer/ tehnikom. U svakom slučaju bilo bi dobro da se pokuša pronaći i protuteg koji bi speleologu olakšavao penjanje /to u praksi može biti kamen težine 10 - 30 kg ili transportna vreća/. Sistemom kolature i povratnog užeta taj će uteg speleologu olakšati penjanje, a svakih 5 do 10 metara trebat će ga prilikom odmora ponovno podići do svoje visine. Ovdje dolazi do izražaja speleološka uvježbanost, spretnost, inventivnost, kreativnost i inteligencija. Ako su povređene obje ruke ili obje noge, transportiranje odnosno kretanje u vertikalnim speleološkim objektima gotovo je nemoguće i semospašavanje ne dolazi u obzir /osim u uvjetima ako je život speleologa u neposrednoj opasnosti/.

Poseban oblik semospašavanja može se tretirati u trenutku ako je došlo do gubitka orijentacije u speleološkom objektu. Ako se ne može niti na koji način stupiti u vezu s ostalim speleolozima, najbolje je čekati na onom mjestu gdje su oni zadnji put viđeni. Pojedinaac treba izbjegavati da se sam kreće po objektu jer bi mu se tom prilikom mogla dogoditi još neka veća nesreća, osim gubitka orijentacije. Znači treba čekati, dobro se utopli i racionalno podijeliti hranu za budući period, za koji pretpostavlja da bi bio potreban ~~do~~ dolaska spasevalaca.

Ako je situacija vrlo složena npr. da je veći dio ekipe nestadao, te da samo jedan član ekipe mora izaći na površinu po pomoć, obavezno treba prilikom kretanja izrađivati skicu objekta /ako već nemamo top. snimku/ uz pomoć kompasa i dužine mjeriti koracima, kako bi se, ako ne pronađe pravi put, barem mogao vratiti do mjesta nesreće. Takvi slučajevi

su ekstremnog karaktera, ali nisu nemogući. Pisanje i ostavljanje poruke o tome što se dogodilo i kamo je netko krenuo može biti korisno za daljnje spašavanje i traženje izgubljenih u podzemlju.

Na kraju se može reći da je samospašavanje prva, ali i najvažnija faza spašavanja iz speleološkog objekta. Svaki speleolog mora znati da postoje i takve situacije u kojima mu nitko /baš nitko/ ne može pomoći osim njega samoga. Ako se unaprijed upozna kako bi se trebalo ponašati u nekoj opasnoj i teškoj situaciji /koja se ipak može predvidjeti, ali se ne mora dogoditi/, njegovo samospašavanje biti će olakšano. Važno je napomenuti da je samospašavanje vrlo usko, gotovo neraskidivo vezano s psihičkim potencijalom i energijom svakog pojedinca, njegovom snalažljivošću i iskustvom, ali i fizičkom kondicijom i speleološkim znanjem koje posjeduje.

O samospašavanju se uvijek treba razmišljati prije akcije.